

პოლიტიკური კულტურა და სოციალიზაცია

ტერმინი “კულტურა” ლათინური წარმოშობისაა და ეტიმოლოგიურად მინის დამუშავების ანუ კულტივირებას ნიშნავს. შუა საუკუნეებში ამ ტერმინით აღნიშნავდნენ მარცვლელ კულტურათა სელექციას. აქედან მომდინარეობს ტერმინი აგრიკულტურა, რაც სიტყვასიტყვით მინათმოქმედების ხელოვნებას ნიშნავს. XVIII და XIX საუკუნეებში კი მისი გამოყენება დაიწყო ადამიანური თვისებების სრულყოფილების აღსანიშნავად. მაგალითად, თუ ადამიანი გამოირჩეოდა ნაკითხობითა და დახვეწილობით, მაშინ მას “კულტურულ” პიროვნებად თვლიდნენ. ამ პერიოდში ეს ტერმინი ძირითადად ელიტარული ფენების – კერძოდ კი, არისტოკრატთა მიმართ გამოიყენებოდა, რათა გამოეყოთ ისინი გაუნათლებელ ადამიანთა “უკულტურო” მასისაგან. ფაქტობრივად, დღესაც ტერმინი “კულტურა” უკავშირდება საოპერო თეატრს, სიტყვაკაზმულ ლიტერატურას, კარგ აღზრდასა და ცივილიზაციის მაღალი დონის მიღწევას.

სოციალურ მეცნიერებათა მიერ მოცემული კულტურის დეფინიციაში ტერმინი ასეთ არისტოკრატულ ელფერს კარგავს. ნ. სმელზერის აზრით, “კულტურა ესაა – ჯგუფისათვის საერთო და მისი წევრების გამოცდილებების მომწესრიგებელი და ქცევის მარეგულირებელი მრწამსი, შეხედულებები, ღირებულებები და მათი გამოხატვითი სიმბოლოები (ხელოვნებისა და ლიტერატურის ჩათვლით)” (138, გვ. 117).

კულტურისაგან, რომელიც საერთოა ჯგუფის ყველა წევრისათვის, განასხვავებენ სუბკულტურას, რომელიც ჯგუფში ადამიანთა რომელიღაც მრწამსის, ღირებულებებისა და სიმბოლოთა გამოხატულებას წარმადგენს. ნორმებისა და ღირებულებების ერთობლიობას, რომელიც ჯგუფს განასხვავებს უფრო ფართო გაერთიანებისაგან, სუბკულტურას უწოდებენ. ამგვარად, კულტურა სოციოლოგიური თვალსაზრისით ეწოდება ცხოვრების ერთი სტილის მქონე ადამიანებისათვის საერთო ღირებულებათა, სამყაროს შესახებ წარმოდგენათა და ქცევის კოდთა ერთობლიობას.

კულტურის ფენომენთა აღწერისას ორი მომენტი იქცევა ყურადღებას: ერთი მხრივ ადამიანები თვითონ ქმნიან კულტურას, მეორე მხრივ კი – ეუფლებიან სხვების მიერ შექმნილ კულტურას. იგი ერთდროულად შემოქმედდისა და ამთვისებელიც. ამას კი განაპირობებს ის, რომ კულტურა შეუძლებელია გადაეცეს ბიოლოგიური გზით, გენური კოდების მეშვეობით. ყოველი თაობა იძულებულია კვლავ აწარმოოს იგი და გადასცეს მომდევნო თაობას. სწორედ ეს პროცესია სოციალიზაციის მთავარი ნაწილი. მისი მეშვეობით ღირებულებანი, იდეალები, რწმენა, ნორმები და წესები ბავშვის პიროვნების არსებით შემადგენელ ნაწილად იქნევა და ხელს უწყობს მისი ქცევის – მოქმედების ფორმირებას. სოციალიზაციის პროცესი, რომ მასობრივი მასშტაბებით შეწყვეტილიყო, იგი კულტურის დაღუპვას გამოიწვევდა. ამგვარად, სოციალიზაცია და კულტურა ერთმანეთს გამსჭვალავს და განაპირობებს. კულტურა არა მხოლოდ აყალიბებს საზოგადოების წევრთა სახეს, არამედ აკონტროლებს კიდევ მათ მოქმედებებსაც. კულტურის გარეშე ადამიანები ორიენტირების უნარსმოკლებულნი აღმოჩნდებოდნენ, ხოლო მათი მოქმედებები პრაქტიკულად უმართავი, უსაზრისო ქცევებისა და შუკავებელ ემოციათა ნამდვილი ქაოსი იქნებოდა.

ამგვარად, კულტურას როგორც ინდივიდის, ისე საზოგადოების ფუნქციონისათვის არსებითი ნიშვნელობა აქვს, სოციალიზაციის გარეშე ადამიანები ვერ შეძლებენ ცხოვრების სწორი წესის ათვისებას, ენის დაუფლებასა და არსებობის საშუალებების მოპოვებას. სოციალიზაციის მეშვეობით ხდება სწორედ

სოციალურ როლთა ინტერიორიზაცია – ათვისება. კულტურულ მოდელთა ათვისება – ინტერიორიზაცია – ესაა მთავარი. სოციალიზებული ადამიანი “ჯდება” თავის “გარემოში”. იგი იზიარებს თავისი სოციალური ჯგუფის შეხედულებებს, ფასეულობებს, ღირებულებებს და ურთიერთობას ამყარებს იმავე კულტურის სხვა წარმომადგენლებთან.

პოლიტიკის დონეზე კვლავ მეორდება და ვლინდება იგივე პროცესი. პოლიტიკური სოციალიზაციის გზით ადამიანთა ცხოვრებაში ინერგება პოლიტიკური კულტურა – მსოფლმხედველობა გადაეცემა ინდივიდებს, რომლებიც ითვისებენ პოლიტიკური სისტემის მიმართ არსებულ შეხედულებებს, ორიენტირებსა და პოზიციებს. ამ შემთხვევაში პოლიტიკური კულტურა გვევლინება ამა თუ იმ ქვეყნის წინასწარგანწყობათა და ორიენტირთა სახით. მართალია, იგი არ აწესებს ქვეყნის ისეთ წესს, რომელიც სავალდებულოა დაიცვას ინდივიდმა სასურველი მიზნის მიღწევის პროცესში, მაგრამ ხელს კი უწყობს ადამიანური ქვეყნის გარკვეული მიმართულებით წარმართვას. გარდა ამისა, პოლიტიკური კულტურა ფუნქციობს, როგორც ლეგიტიმურობის ინსტიტუტი. პოლიტიკური სისტემის სტაბილურობა და ქმედითუნარიანობა კი ძლიერაა დამოკიდებული ლეგიტიმურობაზე.

მართალია, “პოლიტიკური კულტურის” ტერმინის ზუსტად განსაზღვრა შეუძლებელია, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მას არსებითი მნიშვნელობა აქვს პოლიტიკის სფეროში მოქმედების მოდელთა ზოგადი აღწერისათვის. ჩვეულებრივ, იგი გულისხმობს მოცემულ პოლიტიკურ სისტემაში კოლექტიურ გამოცილებათა მიღების პროცესში ინდივიდის მიერ შექმნილ ადათწესებს, ჩვევებს, მიდგომებს. “პოლიტიკური კულტურა – ესაა მიდგომათა, გრძნობათა და წარმოდგენათა ერთობლიობა, რომელიც აწესრიგებს პოლიტიკურ პროცესს. იძლევა საფუძველმდებელ, ამოსავალ ვარაუდებსა თუ დამკვიდრებს, რომელიც განსაზღვრავს მოქმედებათა მიმართულებას პოლიტიკურ სისტემაში. იგი მოიცავს როგორც პოლიტიკურ იდეალებს, ისე პოლიტიკური ცხოვრების მაორიენტირებელ ნორმებსაც. ამგვარად, პოლიტიკური კულტურა ესაა პოლიტიკაში ფსიქოლოგიურ და სუბიექტურ განზომილებათა გამოვლენა აგრეგირების ფორმით” (164, ტ. 2, 153).

ალმონდისა და პაუელის აზრით, პოლიტიკური კულტურა ესაა ინდივიდუალურ მიდგომათა სისტემა პოლიტიკის სფეროში, რომელიც ხაზს უსვამს პოლიტიკის მოქმედებათა მნიშვნელობას. თვით ინდივიდუალურ მიდგომებში კი ისინი გამოყოფენ სამ კომპონენტს: კოგნიტურ, ემოციონალურსა და შეფასებითს. ამ განსაზღვრებათა მიხედვით, პოლიტიკური კულტურა ეს არის წარმოდგენათა სისტემა, რომელიც გვეხმარება გავიგოთ კავშირი ფორმალურ ინსტიტუციონალურ წყობასა და ფაქტობრივ საზოგადოებრივ ქმედებას შორის.

ლ. პაისა და ს. ვერბას აზრით, “პოლიტიკური კულტურა – ახალი ტერმინია, რომელიც გვეხმარება უფრო ნათლად და სისტემური ფორმით გავიგოთ ისეთი ფენომენები, როგორიცაა: პოლიტიკური იდეოლოგია, ეროვნული ხასიათი და გონი, ეროვნული პოლიტიკური ფსიქოლოგია და ერის (ხალხის) ფუნდამენტური ღირებულებები” (164, ტ. 2, 153).

საყურადღებოა როუზისა და დოგანის მიერ მოცემული განსაზღვრებაც: “წარმოდგენა პოლიტიკური კულტურის შესახებ – ესაა იმ ღირებულებათა, ემოციათა და წარმოდგენათა აღნიშვნის უმოკლესი გზა, რომელიც ასაზრისიანებენ პოლიტიკურ ცხოვრებას... მათი ერთობლიობა არის ქვეყნის პოლიტიკური კულტურა” (იქვე).

პოლიტიკური კულტურა შედგება განსახილველი პოლიტიკური სისტემის თავისებურებათა: პოლიტიკური წყობის რაობის, მთავრობის სასურველი და არასასურველი მოქმედებების, ინდივიდთა, როგორც პოლიტიკური საქმიანობის მონაწილეთა, როლის მიმართ დამოკიდებულებათა დამახასიათებელი ტიპებისაგან.

პოლიტიკური კულტურა იზომება პოლიტიკურ მოქმედებაზე ორიენტაციის თვალსაზრისით, რომელიც, თავის მხრივ, დაკავშირებულია ინდივიდების მიერ პოლიტიკის სფეროში არსებული ამოცანების, ხდომილებებისა და პრობლემათა გაცნობიერების ემოციური აღქმისა და შეფასების წესთან, ბოლოს ინდივიდის მზაობასთან – იმოქმედოს ამ პრობლემათა გადასაჭრელად.

ამგვარად, პოლიტიკური კულტურა ესაა მოცემული საზოგადოების შიგნით პოლიტიკურ მოქმედებაზე ორიენტაციების სისტემა; სხვაგვარად, პოლიტიკურ კულტურას – ძირითად პოლიტიკურ პოზიციათა ერთობლიობასაც უწოდებენ. ამ შემთხვევაში ორიენტაცია და პოზიცია სინონიმურ ცნებებად გვევლინება. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პოზიცია ნიშნავს წინასწარგანწყობას ან თვით მზაობასაც კი, იმოქმედო ასე და არა სხვაგვარად. პოზიცია ეს არის იმის ალბათობა, რომ გარკვეული ტიპის სიტუაციაში მოსალოდნელია შესაბამისი მოქმედება. ამიტომ, პოლიტიკური ორიენტაცია, პოზიცია ნიშნავს წინასწარგანწყობას, ფარულ მიდრეკილებას განსაზღვრულ პოლიტიკურ სიტუაციებთან შეჯახებისას იმოქმედო განსაზღვრული წესით. მაგალითად, შოვინიზმი არის პოზიცია, რომელიც გარკვეულ პოლიტიკურ სიტუაციებთან შეჯახებისას პროვოცირებას უწევს გარკვეულ მოქმედებას.

ალმონდისა და პაუელის თანახმად, პოლიტიკური ორიენტაცია ანუ პოზიცია ამოიცავს სამ ელემენტს: 1. კოგნიტურს (ცოდნა); 2. აფექტურს (გრძნობები); 3. შეფასებითს (ღირებულებები). ამგვარად, პოლიტიკური კულტურა ერთდორულად არის ის, რასაც გრძნობენ და ისიც, რაც სწამთ.

კოგნიტური ელემენტები – ესაა პოლიტიკურ მიზანთა და ხდომილებათა ცოდნა; ცოდნა იმისა, რაც იციან ან ფიქრობენ, რომ იციან – პოლიტიკური ინსტიტუტების, პარტიების, პოლიტიკური ხელმძღვანელობის შესახებ. ცოდნა, იმისა, რაც განაპირობებს თქვენს რეაქციას, განწყობას, იმოქმედოთ ამა თუ იმ წესით. დემოკრატიული ქვეყნების უმრავლესობაში ითვლება, რომ მოქალაქეებს უნდა ჰქონდეთ სამთავრობო საქმეების ცოდნისა და დაინტერესების ისეთი დონე, რომელიც მათი, როგორც დემოკრატიული საზოგადოების ამომრჩეველთა უფლებებისა და მოვალეობების თანაზომადი ანუ ტოლი იქნება.

აფექტური ელემენტები – ესაა პოლიტიკური სისტემებისადმი მიკუთვნებულობის, პოლიტიკურ სისტემაში ჩაბმულობის ან ათვალწუნების, სიყვარულის ან ზიზღის და ა.შ. გრძნობები. სწორედ, მათ ეყრდნობა ძალაუფლების (ხელისუფლების) პერსონალიზაცია, ის ერთგულება და თავდადებულობა, რომელიც აკავშირებს ადგილობრივ გავლენიან ადამიანებს მათ “სამწყსოსთან”.

შეფასებითი ანუ ნორმატიული ელემენტები – ესაა ღირებულებები, იდეალები, იდეოლოგიები და მათ საფუძველზე ეთიკური და ნორმატიული მსჯელობები პოლიტიკური ობიექტებისა და ხდომილებების შესახებ, რომელიც გულისხმობს და ეყრდნობა ღირებულებით სტანდარტებსა და იდეალებს.

იმის მიხედვით, თუ ამ ელემენტთაგან რომელია მადომინირებელი, პოლიტიკური კულტურა მეტად ან ნაკლებად “სეკულარული” იქნება. ალმონდისა და პაუელის აზრით, “კულტურული სეკულარაზიცია” არის პროცესი, რომლის შედეგადაც ინდივიდის პოლიტიკური მოქმედება უფრო ანალიტიკური,

რაციონალური და ემპირიული ხდება. გონება ომარჯვებს გრძნობებსა და იდეოლოგიაზე. გაბატონებულ მდგომარეობას რაციონალური მსჯელობები იჭერს.

პოლიტიკური კულტურის გამოვლენის ყველაზე თვალსაჩინო მახასიათებელია – საზოგადოების პოლიტიკური სტილი. იმისდა მიხედვით, თუ რამდენად ღია, მისადგომი და დემოკრატულია ინდივიდთა შორის არსებულ ასოციაციაზე პოლიტიკური ცხოვრება, შეიძლება ვილაპარაკოთ მის ღიაობა-ჩაკეტილობაზე, შეზღუდულობა-შეუზღუდაობაზე, თავისუფალ და იძულებით ხასიათზე. ასევე პოლიტიკური კულტურის გამოვლენაა საზოგადოების პოლიტიკური განწყობა. მადომინირებელი განწყობა შეიძლება ატარებდეს რევოლუციურ, იმპერიალისტურ, ნაციონალისტურ ან იზოლაციონალისტურ ხასიათს. გამოვლენის კიდევ ერთ ფორმად ითვლება საზოგადოებაში არსებული პოლიტიკური ურთიერთგაცვლის ტონალობა. შეიძლება მადომინირებელი იყოს ურთიერთგაცვლა, რომელიც კომპრომისს, მუქარას, ნდობას ან იმედს ემყარება.

პოლიტიკური კულტურის სამი ტიპი

მკვლევართა უმრავლესობა პოლიტიკური კულტურის სამ ტიპს გამოყოფენ: 1. ტრადიციულს ანუ ადგილობრივს; 2. მორჩილების ანუ სუბიექტურს; 3. მონაწილეობის ანუ პარტისიპატიულ კულტურას.

ტრადიციული ანუ ადგილობრივი კულტურა წმინდა სახით შეიმჩნევა ტრადიციულ საზოგადოებაში, რომლისათვისაც დამახასიათებელია განუვითარებელი და მარტივი სპეციალიზაცია, სადაც მოქმედი პირი ერთდროულად ასრულებს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და რელიგიურ ფუნქციებს. ადგილობრივი პოლიტიკური კულტურის მქონე ადამიანი გულგრილია. იგი ნაკლებადაა დაინტერესებული გლობალური პოლიტიკური კულტურით, ეროვნული მთლიანობით. იგი ყურადღების გარეშე ტოვებს ეროვნულ სახელმწიფოს და მიმართულია უფრო შეზღუდულ პოლიტიკურ სისტემაზე (სოფელი, კლანი, ტომი). ამგვარი პოლიტიკური კულტურა ახასიათებს უმეტეს ახალწარმოქმნილ სახელმწიფოს, რომელიც მრავალ ურთიერთგანსხვავებულ სოციო-კულტურულ ერთობებს აერთიანებს.

მორჩილების ანუ სუბიექტური კულტურა, რომელსაც ჩვენ “ქვეშევრდომულ კულტურას” ვუწოდებთ, წარმოიქმნება ისეთ შემთხვევაში, როდესაც საზოგადოებაში ჭარბობს ორიენტაცია სისტემაზე, როგორც მთელზე და განსაკუთრებით იმ ასპექტებზე, რომელიც დაკავშირებულია მისი ფუნქციონის საბოლოო შედეგებთან. ამ კულტურის მქონე ადამიანის პოზიცია ძირითადად პასიურია. მან იცის პოლიტიკური სისტემა და პოლიტიკური შეგნების მაღალ დონესაც ფლობს, მაგრამ მაინც პასიური რჩება. იგი თავს პოლიტიკური სისტემის გარეთ და მაღლაც აყენებს, მისგან მოელის საარსებო საშუალებებს (მომსახურება-სერვისი, დახმარება და ა.შ.), ეშინია ამ სისტემის მხრიდან დაწესებული გადასახადების ან დიქტატის შეუბრალებლობის, მაგრამ ამავე დროს არც კი ფიქრობს რაიმე მონაწილეობა მიიღოს მის საქმიანობაში. იგი ვერ ხედავს პოლიტიკურ სისტემაზე ზეგავლენის მოხდენის შესაძლებლობას და თავის მოვალეობად მიაჩნია ის, რომ ეს სისტემა მიიღოს ისე, როგორც არის და არსებობს.

მონაწილეობის ანუ პარტისიპატიული კულტურის შემთხვევაში მთელი საზოგადოების მასშტაბით წარმოიქმნება ახალ მიდგომათა მთელი სიმრავლე. აქ ინდივიდი უკვე გვევლინება საზოგადოების აქტიურ წევრად, გარკვეული უფლება-მოვალეობებით, რომელიც მან არა მხოლოდ იცის, არამედ ცხოვრებაშიც ახორციელებს. ამ დროს ინდივიდი ნამდვილი მოქალაქეა. მას სურს ზემოქმედება იქონიოს

პოლიტიკური სისტემის საქმიანობაზე – შესწოროს ან მიმართულება შეუცვალოს მას სხვადასხვა საშუალებით: არჩევნებში, დემონსტრაციებში მონაწილეობის მიღებით, პეტიციებით და ა.შ.

ამ შემთხვევაში არ შეიძლება არ შევჩერდეთ პოლიტიკურ კულტურასა და პოლიტიკურ სტრუქტურას შორის შესატყვისობის – კონგრუენციის პრინციპზე. ჩვენ მიერ ჩამოთვლილ კულტურის ყოველი ტიპი პოლიტიკური სტრუქტურის რომელიმე ტიპთან ჰარმონიაში ანუ შესატყვისობაშია. გარკვეული ტიპის პოლიტიკური კულტურა უფრო შესატყვისება გარკვეული ტიპის პოლიტიკურ სტრუქტურას. ამგვარი შესატყვისობის გარეშე პოლიტიკური სისტემა ცუდად ფუნქციონებს და მონყვლადი ხდება.

“ადგილობრივი” პოლიტიკური კულტურა ტრადიციულ დეცენტრალიზებულ პოლიტიკას შესაბამება, მორჩილების ანუ “ქვეშევრდომული” კულტურა – ავტორიტარულ და ცენტრალიზებულ სტრუქტურას. დაბოლოს, მონაწილეობის ანუ პარტისიპატიული კულტურა – დემოკრატიულ სახელმწიფოს. მაგრამ, ამგვარი კონგრუენცია ყოველთვის სრულყოფილი არაა, რამეთუ არ არსებობს ერთგვაროვანი პოლიტიკური კულტურა. არცერთი პოლიტიკური კულტურა არ აუქმებს მის წინამორბედს, არამედ მას ემატება. ამიტომ, ნებისმიერი პოლიტიკური კულტურა შერეულია. იგი სამივე ტიპის ელემენტს შეიცავს, ოღონდ არათანაბარი პროპორციებით. ალბათ არ არსებობს ქვეყანა, რომლის პოლიტიკური კულტურა ჰომოგენური იყოს. თუ მაინც ცდილობენ ამგვარი რამის დასაბუთებას, მაშინ გულისხმობენ პოლიტიკური მიზნებისა და მათი რეალიზაციის საშუალებების მიმართ საყოველთაო თანხმობას. მაგრამ, უმეტეს ქვეყანაში პოლიტიკური კულტურა ფრაგმენტულ, ეკლექტიკურ ხასიათს ატარებს. რამდენადაც, საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფი იმუშავებს კულტურული განვითარების განსხვავებულ მოდელებს, ამდენად უფრო უპრიანია ვილაპარაკოთ ამა თუ იმ ქვეყნის არა ერთიანი კულტურის, არამედ სუბკულტურის განსხვავებულ ტიპთა არსებობის შესახებ.

სუბკულტურათა ტიპები

თანამედროვე პოლიტოლოგთა და სოციოლოგთა აზრით, დღევანდელ პოლიტიკაში საკვანძო მნიშვნელობისაა სუბკულტურათა რამდენიმე ტიპი:

1. რეგიონალური სუბკულტურა, რომელიც განპირობებულია ქვეყნის ცალკეულ რეგიონს შორის ეკოლოგიური განსხვავებით. კლიმატი, ნიადაგის შედგენილობა და სხვა ფაქტორები ქმნის ეკონომიკურ განსხვავებებს, რომელიც ეხება ამა თუ იმ რეგიონის ცხოვრების წესს და მასზე ზეგავლენას ახდენს;
2. ეთნოლინგვისტური სუბკულტურა, რომელიც დაკავშირებულია ენობრივ და ეთნიკურ თავისებურებებთან;
3. სოციო-ეკონომიკური სუბკულტურა, რომელიც განპირობებულია ჯგუფური და კლასობრივი სტატუსით. სპეციფიკურ ინტერესებთან ერთად იგი ბადებს განსხვავებას ცხოვრების სტილსა და წესშიც, ყოველივე ეს კი მნიშვნელოვან პოლიტიკურ როლს ასრულებს;
4. რელიგიური სუბკულტურა, რომელიც გავლენიან ძალად იქცევა მაშინ, როდესაც რელიგია ყველაფრის განმსჭვალავ კულტურულ სუბსტანციას წარმოადგენს;
5. ასაკობრივი სუბკულტურა, რომელიც იშვიათია და ზეგავლენის შედარებით ნაკლები უნარი ახასიათებს.

უთანხმოებები და კონფლიქტები ნებისმიერი საზოგადოებისათვისაა დამახასიათებელი, მაგრამ რაც შეეხება კონფლიქტების ბუნებას, ტიპს, გაქანებასა და ინტენსივობას, აქ საზოგადოებები არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ზოგიერთ მათგანს შეიძლება ეწოდოს "თანხმობითი" ანუ კონსენსუსის დამცველი. ამ ტიპის საზოგადოებაში ფუნდამენტურ დებულებათა და ღირებულებათა მიმართ არსებობს თანხმობის განსაზღვრული დონე და იგი სრულდება სოციალური კონფლიქტის სიღრმის, სირთულისა და ინტენსიურობის მიუხედავად. "არათანხმობითი" ანუ კონსენსუსის არქმონე საზოგადოებებს ამგვარი თვისებები არ გააჩნია. ზოგიერთ მათგანში კი არსებობს თანხმობა ძირითად ღირებულებებსა და წარმოდგენებთა დაკავშირებით, მაგრამ ამავე დროს ღრმა უთანხმოება არსებობს ძალაუფლებისა და კონფლიქტის გადაჭრის წესის გავებაში. მსგავსი მიდგომები ფრიალ მნიშვნელოვანია, რამდენადაც ისინი ხან აადვილებს, ხან კი ართულებს ცვალებადი პირობების მიმართ პოლიტიკური სისტემის ადაპტაციას. ცვლილებებისადმი განსხვავებული დამოკიდებულება შეიძლება საზოგადოების შიგნით პოლიტიკური კონფლიქტების წყაროდ იქცეს. როდესაც მოდერნიზაციისა და რადიკალური ცვლილებებისადმი მსწრაფი ელიტა ძალაუფლებას იღებს ხელში, იგი ხშირად ვარდება კონფლიქტში ან უპირისპირდება სხვა ელიტას, რომელიც დაინტერესებულია არსებული წესრიგის შენარჩუნებით და ეყრდნობა ტრადიციების დამცველ მასებს.

სტაბილურ პოლიტიკურ სისტემებს, რომლის შიგნით არსებობს ჰომოგენური პოლიტიკური კულტურა, საყოველთაო თანხმობა პოლიტიკური სისტემის ფუნქციონისა და შესაძლებლობათა თაობაზე, ასეთ სისტემებში ყოველი შემდგომი თაობის სოციალიზაცია ხდება – მიმდინარეობს კოლექტიური გამოცდილებისა და ამავდროულად წარსული ტრადიციების აღქმის საფუძველზე. გარდამავალი ხასიათის საზოგადოებაში შეინიშნება მნიშვნელოვანი დისონანსი, ვინაიდან მათი პოლიტიკური კულტურა ნაწილობრივ ეკლექტიკურია და არ გამოირჩევა პოლიტიკური საქმიანობისადმი მიდგომათა ერთიანობით.

პოლიტიკური სოციალიზაცია და პოლიტიკური კულტურა

პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესის შედეგად ინდივიდი ეზიარება პოლიტიკურ კულტურას, ითვისებს მას და თავის პოლიტიკურ ორიენტაციას აყალიბებს. პოლიტიკურ სოციალიზაციას ადგილი აქვს ნებისმიერ ქვეყანაში და მმართველობის ნებისმიერი ფორმის დროს, რადგან საზოგადოების ლიდერნი ცდილობენ დანერგონ მოქალაქეთა ცნობიერებაში მათთვის სასურველი ქცევის მოდელი. ჩვენი აზრით, საყურადღებოა პოლიტიკური სოციალიზაციის შემდეგი განსაზღვრებანი, რომლებიც მოცემული აქვთ ჰესსა და სიგელს: "სოციალიზაცია ესაა სწავლა-აღზრდის პროცესი, რომლის დროსაც მოზარდი თაობის გამაერთიანებელ ჯგუფებსა და ინსტიტუტებში ვრცელდება ქცევის შესაბამისი ღირებულებები და ფრემები". სხვა სიტყვებით, "პოლიტიკური სოციალიზაცია ესაა სწავლა-აღზრდის პროცესი, რის შემდეგაც არსებული საზოგადოებისათვის მისაღები ქცევის პოლიტიკური ნორმები და სქემები თაობიდან თაობას გადაეცემა" (164, ტ. 2, 164). ყველა ამ განსაზღვრებას აერთიანებს დაშვება იმის შესახებ, რომ უფროს თაობას ძალუძს აღზარდოს ახალგაზრდობა თავიანთი შეხედულებებისა და ფასეულობების შესატყვისი სულისკვეთებით. იგულისხმება, რომ სოციალიზაციის მიზანია პოლიტიკურ მოქმედებათა არსებული მოდელებისა და ფორმების მემკვიდრეობითობის უზრუნველყოფა ე.ი. სტაბილურობის მიღწევა, როგორც კონსენსუსის ანუ წესრიგის თვალსაზრისით, ისე დროის განსაზღვრული პერიოდის განმავლობაში პოლიტიკური სისტემის საიმედო არსებობის თვალსაზრისითაც.

3. შარანის აზრით, პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესი მიმართულია სამი მთავარი ამოცანის გადაჭრაზე:

1. პოლიტიკური გაერთიანების წევრებისადმი ამ საზოგადოებაში გაბატონებული კულტურის ელემენტების გადაცემა;
2. ამ ელემენტთაგან ზოგიერთის გარდაქმნა როგორც საზოგადოებრივ ცვლილებათა აუცილებელი პირობა;
3. განსაკუთრებულ პირობებში ახალი პოლიტიკური კულტურის შექმნა, მაგალითად, ახალი გამოუკიდებელი სახელმწიფოს წარმოშობის შემთხვევაში.

სწორედ ამ პროცესში იძენენ მოქალაქეები არსებულ პოლიტიკურ სისტემასთან დაკავშირებულ ცოდნას, წარმოდგენებს, ფასეულობებსა და მათ საფუძველზე იკავებენ გარკვეულ პოზიციას პოლიტიკური სისტემის მიმართ. პოლიტიკური ორიენტაციის სხვადასხვა ფორმა ინდივიდის ცნობიერების განუყოფელ ნაწილად იქცევა იმის მიხედვით, თუ როგორ იძენს იგი გამოცდილებას პოლიტიკისა და სახელმწიფოებრივი საქმიანობის სფეროში. განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ბავშვთა პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესს. ამ მხრივ საინტერესო მოდელს გვთავაზობს რ. შვარცენბერგი, რომელიც დ. ისტონისა და ჯ. დენისის შეხედულებების ანალიზიდან ამოდის. შანყის ეტაპზე ბავშვობის პერიოდში სოციალიზაცია ყველაზე ინტენსიურად მიმდინარეობს. პოლიტიკური სისტემის ათვისება ხდება იმ პოლიტიკურ ფიგურათა მეშვეობით, რომელთაც უმაღლესი თანამდებობები უჭირავთ პოლიტიკური იერარქიის კიბეზე და ადვილი საცნობნი არიან. მაგალითად, ამერიკის პოლიტიკურ სისტემაში ეს როლი ეკუთვნის პრეზიდენტს. სწორედ ამ ფიგურის ათვისებით იწყებს ბავშვი მთელი თავისი სისტემის თანდათანობით კონსტრუირებას, რთავს რა მასში სულ უფრო მეტ ელემენტს და სწავლობს თითოეული მათგანის ფუნქციების გამოცალკევებას. დ. ისტონი და ჯ. დენისი ბავშვთა სოციალიზაციის პროცესში გამოყოფენ ოთხ პერიოდს:

1. პოლიტიზაცია – პოლიტიკის აღქმადობა;
2. პერსონალიზაცია – როდესაც რომელიმე ავტორიტეტული პოლიტიკური ფიგურა იქცევა თითქოსდა შვიების წერტილად ბავშვსა და პოლიტიკურ სისტემას შორის;
3. პოლიტიკურ ხელისუფალთა იდეალიზაცია, როდესაც ბავშვი აღიქვამს მათ, როგორც კეთილი ან ბოროტი განზრახვის მქონედ და სწავლობს მათ სიყვარულს ან სიძულვილს;
4. ინსტიტუციონალიზაცია – ესაა პერიოდი, როდესაც ბავშვი გადადის პერსონალიზებული წარმოდგენებიდან ინსტიტუციურზე ანუ პოლიტიკური სისტემის წარმოდგენებზე.

პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში ისევე, როგორც საერთოდ სოციალიზაციისას, დიდ როლს ასრულებს ისეთი ორგანიზაციები, როგორცაა ოჯახი, სკოლა, ახალგაზრდული ორგანიზაციები, პოლიტიკური პარტიები, ინტერესთა და ნათესაური ჯგუფები, ასევე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები. ამათგან პირველი და ყველაზე ძლიერი ოჯახი და ოჯახური გარემოცვაა. როგორც წესი, მყარი ღირებულებები, ნორმები და პოლიტიკური პრიორიტეტები ინდივიდის მიერ ათვისება ოჯახში გაბატონებული განწყობილებების ზემოქმედებით. სოციალიზაციის გამოცდილების დაგროვებასთან

ერთად ოჯახში შექმნილი ღირებულებები და წარმოდგენები, მტკიცდება ან სახეს იცვლის. ოჯახური ცხოვრების ზოგიერთი ფაქტორი ხელს უწყობს:

1. ინდივიდისათვის ოჯახში მიღებული და მადომინირებელ ღირებულებათა პოლიტიკური პრიორიტეტების გადაცემას;
2. პიროვნების ჩამოყალიბებასა და არაპოლიტიკური რელევანტობების (უპირატესობების) ფორმირებას.
3. სოციალური, ეკონომიკური, რელიგიური და კულტურული ურთიერთობების რთულ სისტემაში ოჯახის წევრთა ჩართვას.

ოჯახის გავლენა ინდივიდის პოლიტიკურ სოციალიზაციაზე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს იმ პერიოდებში, როდესაც ქვეყანა განიცდის სწრაფ სოციალურ და პოლიტიკურ ცვლილებებს. ამ დროს, ოჯახი უპირატესად გვევლინება, როგორც კონსერვატიული ძალა, რომელიც მიმართულია არა არსებულ ნორმათა შეცვლაზე, არამედ შენარჩუნებაზე. "პოლიტიკური ორიენტაციის სოციალური ბაზის რადიკალური გარდაქმნა, უნინარეს ყოვლისა, მოითხოვს ოჯახურ ურთიერთობათა მოდელის ცვლილებებს, რათა ოჯახის ინსტიტუტი საზოგადოებრივი ცხოვრებისა და ინდივიდუალური ქცევის სასურველ ნორმებთან შესაბამისობაში მოვიდეს" (164, ტ. 2, 168).

ინდივიდის პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში, ასევე, თავისებურ და განსაკუთრებულ როლს ასრულებს სკოლა – საზოგადოდ, განათლების სისტემა. მოსწავლეთა მიერ სწავლის პროცესში საყოველთაოდ მიღებული პოლიტიკური ფასეულობების ან "მოქალაქეობის" პრინციპების დაუფლება არის სწორედ ის ძირითადი პროცესი, რომლის გზითაც ხორციელდება კავშირი განათლებასა და პოლიტიკურ სოციალიზაციას შორის. აღსანიშნავია, რომ განათლების დონე დიდ გავლენას ახდენს ინდივიდის მიერ პოლიტიკური რეალობის აღქმაზე. განათლებულ და ნაკლებადგანათლებულ ადამიანებში პოლიტიკური რეალობის აღქმა შესამჩნევად განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

დღეს ყველა ქვეყანაში პოლიტიკური აღზრდის მნიშვნელოვანი ნაწილი სკოლაში მიმდინარეობს. ამგვარი აღზრდის მიზანი ერთდროულად ნორმატიული და ინფორმატიულია. ეს მიზანი რეალიზდება სასწავლო პროგრამების, რიტუალებისა და ინფორმირების ჩარჩოებში. "სასწავლო პროგრამა თითქმის ყველგან გამოიყენება, როგორც პატრიოტულ ფასეულობათა განმტკიცებისა და ათვისების საშუალება. განსაკუთრებით ისტორიის იმ პერიოდის გაცნობისა და ათვისების შედეგად, რომელიც განადიდებს ქვეყნის ისტორიულ წარსულს, ამართლებს არსებულ წყობას, ნერგავს აზრს ერის დიდი პერსპექტივებისა და მომავლის შესახებ. სამოქალაქო აღზრდის სხვადასხვა მეთოდების მეშვეობით, "კეთილსინდისიერი" მოქალაქის ფორმირება – აი, სასწავლო პროგრამათა საერთო მიზანი მათ პოლიტიკურ ნაწილში" (იქვე, 169).

პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ახალგაზრდული ოგანიზაციები. ყოფილ საბჭოთა კავშირში, როგორც ტოტალიტარულ საზოგადოებში, ახალგაზრდულ გაერთიანებათა თვით ორგანიზებაზე ლაპარაკიც კი შეუძლებელი იყო, რამეთუ ახალგაზრდობის ორგანიზება სახელმწიფოს მონოპოლიზებული ჰქონდა. ინდივიდი სწავლის დაწყებისთანავე "ოქტომბრული ხდებოდა ანუ გარკვეული ორგანიზაციის დაქვემდებარების ქვეშ ექცეოდა. მართალია, ამგვარი რამ არ შეინიშნება თანამედროვე დასავლურ ქვეყნებში, რამეთუ ევროპასა და აშშ-ის ახალგაზრდობა თვითორგანიზდება (უფლება აქვთ შექმნან საკუთარი ინტერესების გამოგხატველი

ორგანიზაციები) ფორმალურ და არაფორმალურ ქვეჯგუფებად, მაგრამ აქაც არსებობს “ზემოდან” შექმნილი ორგანიზაციები, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში. ამგვარი ორგანიზაციები, მართალია ჩვეულებრივ მიმართულია საერთო ხასიათის სოციალიზაციაზე, მაგრამ მიუხედავად ამისა ისინი უკლებლივ ხელს უწყობენ პოლიტიკური ღირებულების ნორმებისა და ინფორმაციების პოპულარიზაციას. ისეთი ორგანიზაციები – აღნიშნავს პ.შარანი – როგორცაა ამერიკული “ბოისკაუტები”, “გერლსკაუტები”, “ამერიკის მომავალი ფერმერები” – ძირითადად უნივერსალური სოციალიზაციის გამტარებელთა როლში გვევლინება, მაგრამ თითოეული მათგანი ასევე დიდ ყურადღებას უთმობს პოლიტიკური მნიშვნელობის მქონე საკითხებს. სხვა ორგანიზაციები – “ახალგაზრდა რესპუბლიკელები”, “ახალგაზრდა დემოკრატები” – პოლიტიკურად ორიენტირებული ორგანიზაციებია. თითოეული მათგანი ნერგავს იდეალურ წარმოდგენებს მოქალაქეობაზე, ხელს უწყობს ამერიკულ ფასეულობათა ინდოქტრინაციას – გამტკიცებას. Pპრიორიტეტული ფასეულობანი მოიცავს: კერძო საკუთრების პატივისცემას, ყაირათიანობას, თვითკონტროლს, საკუთარი თავის იმედს, მოვალეობის გრძნობას, კეთილ საქმეებს, პირად ცხოვრებას, თავაზიანობას, რელიგიისადმი პატივისცემას.

პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში, ასევე, მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია პოლიტიკურ პარტიებს; აღნიშნავენ, რომ ისინი ხელს უწყობენ მოქალაქეთა პოლიტიკურ განათლებას. Pპარტიები ამომრჩევლებთან კონტაქტის დამყარებისას ხარჯავენ უზარმაზარ დროსა და ენერჯიას, აგრეთვე სხვა რესურსებსაც. მართალია, პოლიტიკურ პარტიათა ძირითადი მიზანი არჩევნებში გამარჯვებაა, მაგრამ ისინი ამ პროცესში ხელს უწყობენ იმ ინფორმაციის გავრცელებას, რომელიც დაკავშირებულია პოლიტიკური დისკუსიის საგანთან, არჩევნებში მონაწილე კანდიდატებსა და პარტიებთან. პარტიები ამომრჩევლებს, თავაზობენ ღირებულებათა (ფასეულობათა) და ნორმათა განსაზღვრულ სისტემას, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მათი მიზანი სოციალიზაციაა. რაც შეეხება პოლიტიკურ აღზრდას, ეს არც არის პარტიათა მუდმივი საქმე, რამეთუ ისინი დიდი ხნის განმავლობაში უშუალოდ არ ზემოქმედებენ ინდივიდთა ცნობიერებასა და მსოფლმხედველობაზე.

პარტიები ცდილობენ უზრუნველყონ თავიანთ წევრთა ერთგულება. ამასთან დაკავშირებული ღირებულებების დანერგვა და ინფორმაციის გავრცელება ერთადერთი წვლილი არ არის, რომელიც მათ შეაქვთ პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში. როგორც, ევროპული სოციოლოგები აღნიშნავენ, ამერიკული პარტიები ქადაგებენ აგრეთვე ამერიკული ცხოვრების წესის უპირატესობას. ორივე მთავარი პარტია ღრმად ეროვნულია და ორივე მხარს უჭერს იმ პოლიტიკურ სისტემას, რომელიც მათ საშუალებას აძლევს იარსებონ და იმოქმედონ. მიუხედავად იმისა, რომ ორივე პარტიას აქვს სიმბოლიკა, ისინი პატივს სცემენ ეროვნულ გმირებს, დროშას, ეროვნულ ჰიმნს, ღმერთს შესთხოვენ, რომ ამერიკა სწორ გზაზე დააყენოს; თითოეული მათგანი თავის თავს მთელი შეერთებული შტატების წარმომადგენლად თვლის. საინტერესოა ის, რომ ამ პარტიათა კანდიდატები თავიანთ თავზე ლაპარაკობენ არა როგორც დემოკრატებსა და რესპუბლიკელებზე; ისინი, პირველ რიგში, ჯერ არიან ამერიკელები და მხოლოდ ამის შემდეგ – პარტიის წევრები. ამგვარად, ამერიკული პოლიტიკური პარტიები ხელს უწყობენ თავის წევრებში ერთგულებისა და მომხრეობის გრძნობათა აღზრდას და ამავე დროს - სოციალურ ინტეგრაციას.

დასავლეთის ქვეყნების უმრავლესობაში განსაკუთრებულ როლს პოლიტიკურ სოციალიზაციაში ასრულებს ინტერესთა ჯგუფები. პოლიტიკურ პარტიათა მსგავსად, ისინი დაინტერესებულნი არიან საზოგადოების მონიჭულ წევრთა განათლების დონის ამაღლებით. როგორც პოლიტიკურ პარტიებს, ისე

ინტერესთა ჯგუფებს აინტერესებთ მათი ჯგუფის წევრების ღირებულებითი ორიენტაციები და ასევე იმ პირების, რომლებიც მათი გავლენის სფეროს მიღმა იმყოფებიან. ისინი უშვებენ ბიულეტენებსა და გაზეთებს პოლიტიკური რუბრიკებით, რათა ჯგუფის წევრებს მიაწოდონ ინფორმაცია პოლიტიკურ ხდომილებებზე. ხშირად ისინი იწვევენ თანამდებობის პირებს ან უნივერსიტეტის მასწავლებლებს პოლიტიკურ პრობლემატიკაზე მოხსენების გასაკეთებლად, ზოგჯერ ატარებენ ღონისძიებებს, რათა პოლიტიკაში ჩართონ ჯგუფის წევრები. ამერიკელი მკვლევარის როზემანის აზრით, “ინტერესის ჯგუფები უკვე იმის ძალით, რომ არიან პოლიტიკური სისტემის ნაწილი, ასრულებენ მნიშვნელოვან როლს პოლიტიკურ სოციალიზაციაში. ისინი ამ პროცესში სპეციალიზებულ ბიუროკრატიად იქცნენ. სხვა სიტყვებით ინტერესის ჯგუფები ეწვეიან პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესის რაციონალიზაციას მათთვის საინტერესო ასპექტით. საჭიროა ყურადღება მივაქციოთ იმ პროგრამებს, რომლებიც მათი ამოცანების რეალიზაციისათვის აუცილებელ კალაპოტში წარმართავენ საზოგადოებრივ აზრს. ინტერესთა ზოგიერთი ჯგუფი, რომელიც განსაკუთრებულ პრეტენზიას აცხადებს პატრიოტობაზე – აფართოებს საგანმანათლებლო საქმიანობის მასშტაბებს და ქადაგებს ისეთ ღირებულებებს, როგორცაა ერთგულება და მოქალაქეობრივი აქტიუობა” (იქვე, 172).

ადამიანთა უმრავლესობა თავისი ცხოვრების საკამოდ დიდ დროს თანატოლ, ანალოგიური სტატუსისა და საერთო შეხედულებების მქონე ადამიანთა ანუ ე.წ. ახლობელთა ჯგუფსა თუ წრეში ატარებს. სკოლის მეგობრები, კოლეგები, ნათესაური “კლანები” – წარმოადგენენ ახლობელთა თუ მონათესავე ჯგუფთა ნათელ ნიმუშებს. განვითარებულ ქვეყანაში უმრავლესობაში მშობელთა და მასწავლებელთა მასოციალიზებელი გავლენა უკვე ადრეული მოზარდობის ასაკში სუსტდება და ამ მომენტიდან დაწყებული, სწორედ მონათესავე ჯგუფები ახდენენ ძლიერ ზეგავლენას მოზარდთა პოლიტიკური შეხედულებებისა და ქცევის ფორმირებაზე. ინდივიდის ასაკობრივ ცვლილებასთან ერთად ადრინდელი მონათესავე ჯგუფთა გავლენა იცვლება ახლით, რომელიც უკვე კოლეგებისაგან, მეზობლებისაგან და უწინარეს ყოვლისა, ახალი ოჯახური გარემოცვიდან მომდინარეობს.

3. შარანის აზრით, “ ასაკი პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში მონათესავე ჯგუფთა ზემოქმედებაზე ოთხი ასპექტით ახდენს გავლენას, რომელთაგან თითოეული დაკავშირებულია შემდეგ გარემოებასთან: 1. თუ ვისთან სწავლობ; 2. როგორია ნათესაური ურთიერთქმედებების პირობები და ხარისხი; 3. როგორია ცოდნის არსებული მარაგი; 4. ახალი ცოდნის ათვისება” (164, ტ. 2, 172).

კლასობრივი მიკუთვნებულობა ორი გზით შეიძლება გამოვლინდეს მონათესავე ჯგუფთა მასოციალიზებელი ზეგავლენის პროცესში. პირველი, დაბალი სოციალური ფენების წარმომადგენელი მშობელი შეიძლება უკვე აღარ წარმოადგენდეს მოზარდისათვის ავტორიტეტს ინფორმაციის წყაროს სახით, რაც იწვევს მონათესავე ჯგუფის მზარდ გავლენას. მეორე, კლასობრივი კუთვნილების თანაფარდობასა და ნათესაური გარემოცვის ზეგავლენას მნიშვნელობა აქვს მხოლოდ საშუალო კლასისათვის. დაბალი სოციალური ფენიდან გამოსული ბავშვები, სხვადასხვა კლასის გარემოცვაში მოხვედრისას, ჩვეულებრივ, ეგუებიან და ითვისებენ საშუალო და არადაბალი კლასის ნორმებს.

ყოველ ტექნოლოგიურად განვითარებულ ქვეყანაში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები ასრულებენ უშუალო (და კიდევ უფრო მნიშვნელოვან გაშუალებულ) როლს ძირითადი პრივილეგიებისა (უპირატესობების) და შეხედულებების ფორმირების დროს. ეს როლი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს განვითარებად ქვეყნებში, რადგან იქ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები (სკოლასთან შედარებით) საუკეთესო მექანიზმია რეჟიმებისათვის, რომლებიც ცდილობენ შეცვალონ მოქალაქეთა

ტრადიციული ორიენტაცია და ქცევა. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს ძლიერი ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია ადამიანთა დიდ მასაზე დროის უმოკლეს მონაკვეთში. ადამიანთა დიდი მასის ახალი ორიენტაციებით აღჭურვა ძნელი ამოცანაა და მასობრივი ინფორმაციის ორგანოებში მომუშავე პროფესიონალებს არ უნდა ავიწყდებოდეთ, რომ ამ დროს დამლუპველია სიჩქარე და წარსულთან კავშირის სწრაფი განწყვეტა. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები ინდივიდთა სოციალიზაციის უმოკლესი და საუკეთესო გზაა. პოლიტიკურ სოციოლოგთა და განვითარებადი ქვეყნების ლიდერთა უმრავლესობა სწორედ მასში ხედავენ პოლიტიკური მოდერნიზაციის გადამწყვეტ ფაქტორს.

მოკლე ვარიანტი

1. კულტურა და პოლიტიკური კულტურის არსება
2. პოლიტიკური ორიენტაციის ანუ პოზიციის სამი ელემენტი
3. პოლიტიკური კულტურის სამი ტიპი
4. პოლიტიკური სოციალიზაცია და პოლიტიკური კულტურა

I. კულტურის ცნება და პოლიტიკური კულტურის არსება

“კულტურა ესაა – ჯგუფისათვის საერთო და მისი წევრებისათვის გამოცდილებების მომწესრიგებელი და ქცევის მარეგულირებელი მრწამსი, შეხედულებები, ღირებულებები და მათი გამომსახველი სიმბოლოები (ხელოვნებისა და ლიტერატურის ჩათვლით)”.

ნორმებისა და ღირებულებების ერთობლიობას, რომელიც ჯგუფს განასხვავებს უფრო ფართო გაერთიანებებისაგან, სუბკულტურას უწოდებენ.

ამგვარად, კულტურა სოციოლოგიური თვალსაზრისით ეწოდება ცხოვრების ერთი სტილის მქონე ადამიანებისათვის საერთო ღირებულებათა სამყაროს შესახებ წარმოდგენათა და ქცევის კოდთა ერთობლიობას.

ადამიანი თვითონ ქმნიან კულტურას. იგი ერთდროულად შემოქმედიცაა და ამთვისებელიც. კულტურა შეუძლებელია გადაეცეს ბიოლოგიური გზით, გენური კოდების მეშვეობით. ყოველი თაობა იძულებულია კვლავ აწარმოოს იგი და გადასცეს მომდევნო თაობას.

სოციალიზაცია და კულტურა ერთმანეთს გამსჭვალავს და განაპირობებს. კულტურა არა მხოლოდ აყალიბებს საზოგადოებრიობის წევრთა სახეს, არამედ აკონტროლებს კიდევ მათ მოქმედებებსაც. კულტურის გარეშე ადამიანები ორიენტირებისუნარსმოკლებული აღმოჩნდებოდნენ, ხოლო მათი მოქმედებები პრაქტიკულად უამრავი, უსაზრისო ქცევებისა და შეუკავებელ ემოციათა ნამდვილი ქაოსი იქნებოდა.

სოციალიზაციის მეშვეობით ხდება სოციალურ როლთა ინტერიორიზაცია-ათვისება.

კულტურულ მოდელთა ათვისება-ინტერიორიზაცია – ესაა მთავარი. სოციალიზებული ადამიანი ჯდება `თავის გარემოში`. იგი იზიარებს თავისი სოციალური ჯგუფის შეხედულებებს, ღირებულებებს და ურთიერთობებს ამყარებს სხვა კულტურის წარმომადგენლებთან.

პოლიტიკის დონეზე კვლავ მეორდება და ვლინდება იგივე პროცესი. პოლიტიკური სოციალიზაციის გზით ადამიანთა ცხოვრებაში ინერგება პოლიტიკური კულტურა-მსოფლმხედველობა გადაეცემა ინდივიდებს, რომლებიც ითვისებენ პოლიტიკური სისტემის მიმართ არსებულ შეხედულებებს, ორიენტირებსა და პოზიციებს.

ამ შემთხვევაში პოლიტიკური კულტურა გვევლინება ამა თუ იმ ქვეყნის წინასწარგანწყობათა და ორიენტირთა სახით, მართალია, იგი არ აწესებს ქვეყნის ისეთ წესს, რომელიც სავალდებულოა დაიცვას ინდივიდებმა სასურველი მიზნის მიღწევის პროცესში, მაგრამ ხელს უწყობს ადამიანური ქვეყნის გარკვეული მიმართულებით წარმართვას.

პოლიტიკური კულტურა ესაა `მიდგომათა, გრძნობათა და წარმოდგენათა ერთობლიობა, რომელიც აწესრიგებს პოლიტიკურ პროცესს; იძლევა საფუძველმდებელ, ამოსავალ ვარაუდებსა თუ დაშვებებს, რომელიც განსაზღვრავს მოქმედებათა მიმართულებას პოლიტიკურ სისტემაში. იგი მოიცავს როგორც პოლიტიკურ იდეალებს, ისე პოლიტიკური ცხოვრების მაორიენტირებელ ნორმებსაც. ამდაგვარად, პოლიტიკური კულტურა ესაა პოლიტიკაში ფსიქოლოგიურ და სუბიექტურ განზომილებათა გამოვლენა~.

პოლიტიკური კულტურა ესაა მოცემული საზოგადოების შიგნით პოლიტიკურ მოქმედებაზე ირიენტაციების სისტემა; სხვაგვარად, პოლიტიკურ კულტურას _ ძირითადად პოლიტიკურ პოზიციათა ერთობლიობასაც უწოდებენ. პოზიცია ნიშნავს წინასწარგანწყობას ან თვით მზაობასაც კი იმოქმედო ასე და არა სხვაგვარად. პოზიცია ეს არის იმის ალბათობა, რომ გარკვეული ტიპის სიტუაციაში მოსალოდნელია შესაბამისი მოქმედება. ამიტომ პოლიტიკური ორიენტაცია, პოზიცია ნიშნავს წინასწარგანწყობას, ფარულ მიდრეკილებას განსაზღვრულ პოლიტიკურ სიტუაციებთან შეჯახებისას იმოქმედო განსაზღვრული წესით. მაგალითად, შოვინიზმი არის პოზიცია, რომელიც გარკვეულ პოლიტიკურ სიტუაციებთან შეჯახებისას პროვიცირებას უწევს გარკვეულ მოქმედებას.

II. პოლიტიკური ორიენტაციის ანუ პოზიციის სამი ელემენტი

პოლიტიკური ორიენტაცია ანუ პოზიცია მოიცავს სამ ელემენტს:

1. კოგნიტურს (ცოდნა); 2. აფექტურს (გრძნობები); და 3. შეფასებითს (ღირებულებები). თუპ ამ ელემენტებს გავითვალისწინებთ, მაშინ შეიძლება დავასკვნათ, რომ პოლიტიკური კულტურა ერთდროულად არის ის, რასაც გრძნობენ, იციან და ისიც, რაც სწამთ.

კოგნიტური ელემენტები _ ესაა პოლიტიკურ მიზანთა და ხდომილებათა ცოდნა; ცოდნა იმისა, რაც იციან ან ფიქრობენ, რომ იციან _ პოლიტიკური ინსტიტუტების, პარტიების, პოლიტიკური ხელმძღვანელობის შესახებ.

აფექტური ელემენტები _ ესაა პოლიტიკური სისტემისადმი მიკუთვნებულობის, პოლიტიკურ სისტემაში ჩაბმულობის ან ათვალწუნების, სიყვარულის ან ზიზღისა და ა.შ. გრძნობები.

შეფასებითი ანუ ნორმატიული ელემენტები _ ესაა ღირებულებები, იდეალები, იდეოლოგიები და მათ საფუძველზე გამოთქმული ეთიკური და ნორმატიული მსჯელობები

პოლიტიკური ობიექტებისა და ხდომილებების შესახებ, რომელიც გულისხმობს და ეყრდნობა ღირებულებით სტანდარტებსა და იდეალებს.

III. პოლიტიკური კულტურის სამი ტიპი

მეცნიერები გამოყოფენ პოლიტიკური კულტურის სამ ტიპს:

1. ტრადიციულს ანუ ადგილობრივს,
2. მორჩილების ანუ სუბიექტურს,
3. მონაწილეობის ანუ პარტისიპატიულ კულტურას.

ადგილობრივი ანუ ტრადიციული პოლიტიკური კულტურის მქონე ადამიანი გულგრილია, იგი ნაკლებადაა დაინტერესებული ეროვნული მთლიანობით. იგი ყურადღების გარეშე ტოვებს ეროვნულ სახელმწიფოს და მიმართულია უფრო შეზღუდულ პოლიტიკურ სისტემაზე (სოფელი, კლანი, ტომი).

მორჩილების ანუ სუბიექტური კულტურა, სხვაგვარად `ქვეშევრდომული კულტურა` წარმოიქმნება იმ შემთხვევაში, როდესაც საზოგადოებაში ჭარბობს ორიენტაცია სისტემაზე როგორც მთელზე. ამ კულტურის მქონე ადამიანის პოზიცია პასიურია. იგი პოლიტიკური შეგნების მაღალ დონესაც ფლობს, მაგრამ მაინც პასიური რჩება. თავის მოვალეობად მიაჩნია ის, რომ ეს სისტემა მიიღოს ისე, როგორც არის და არსებობს.

მონაწილეობის ანუ პარტისიპატიული კულტურის შემთხვევაში მთელი საზოგადოების მასშტაბით წარმოიქმნება კულტურის ახალ მიდგომათა მთელი სიმრავლე. აქ ინდივიდი გვევლინება უკვე საზოგადოების აქტიურ წევრად, გარკვეული უფლება-მოვალეობებით, რომელიც მან არა მხოლოდ იცის, არამედ ცხოვრებაშიც ახორციელებს. ამ დროს ინდივიდი ნამდვილი მოქმედია.

IV. პოლიტიკური კულტურა და სოციალიზაცია

პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესის შედეგად ინდივიდი ეზიარება პოლიტიკურ კულტურას, ითვისებს მას და თავის პოლიტიკურ ორიენტაციას აყალიბებს. პოლიტიკური სოციალიზაცია ესაა სწავლა-აღზრდის პროცესი, რის შედეგად არსებული საზოგადოებისათვის მისაღები ქცევის პოლიტიკური ნორმები და სქემები თაობიდან თაობას გადაეცემა.

პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესი მოიცავს ოთხ პერიოდს:

1. პოლიტიზაცია _ პოლიტიკის აღქმადობა.
2. პერსონალიზაცია _ როდესაც რომელიმე ავტორიტეტული პოლიტიკური ფიგურა იქცევა თითქოსდა შეხების წერტილად ბავშვსა და პოლიტიკურ სისტემას შორის.

3. პოლიტიკურ ხელისუფალთა იდეალიზაცია, როდესაც მოზარდი აღიქვამს მათ, როგორც კეთილი ან ბოროტი განზრახვის მქონედ და სწავლობს მათ სიყვარულს ან სიძულვილს.

4. ინსტიტუციონალიზაცია, ესაა პერიოდი, როდესაც ბავშვი გადადის პერსონალიზებული წარმოდგენებიდან ინსტიტუციურზე ანუ პოლიტიკური სისტემის წარმოდგენებზე.

პოლიტიკური სოციალიზაციის პროცესში ისევე, როგორც საერთოდ სოციალიზაციას დიდ როლს ასრულებს ისეთი ორგანიზაციები, როგორცაა: ოჯახი, სკოლა, ახალგაზრდული ორგანიზაციები, პოლიტიკური პარტიების, ინტერესისა და ნათესაური ჯგუფები ყველაზე მეტად კი მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები.